

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת ויחי בהפטרה ובראשון של שמות

מז ל אַעֲשֶׂה: העי"ן בחטף סגול כן הוא במדויקים	
מז לא הַשְׁבֵּעָה לִי וַיִּשָּׁבַע לוֹ: שני לשונות השבועה כאן הן מלרע, ומוטעמות בטעם מפסיק	
מח ו וּמִלֻּדְתָּךְ אֲשֶׁר-הוֹלַדְתָּ: הדלת"ן בשוא נח ¹	
מח ז מִתָּהּ: ההטעמה במ"ם. כדי למנוע טעות – בחלק מהחומשים נוספה תלישא גם במ"ם ²	
מח ט אֲשֶׁר-נָתַן-לִי... קָחֶם-נָא: געיה בנו"ן ובקו"ף בהתאמה. וַאֲבָרְכֶם: הרי"ש בשווא נע והכ"ף בצירי	
מח י עליית שני	
מח יד שָׁכַל: שי"ן שמאלית	
מח טו וַיִּבְרָךְ: במלעיל והרי"ש בסגול	
מח טז וַיִּקְרָא: וא"ו החיבור מנוקדת בשווא	
מח יז עליית שלישי	
מח יט יִהְיֶה-לָּעַם: געיה ביו"ד הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק. וַיִּזְרְעוּ יִהְיֶה מְלֹא-הַגֹּזִים: טעם טפחא בתיבת וַיִּזְרְעוּ	
מח כ בָּךְ: הב"ת בטעם רביע, אין להשגיח בגרשיים של קורן. יִשְׁמְךָ: המ"ם בשוא נע כי השי"ן בחירק מלא ³	
מח כב וַאֲנִי: בגרשיים, אין להשגיח ברביע של קורן. שְׂכָם אֶחָד: האל"ף והח"ת בפתח	
מט א עליית רביעי	
מט ג בְּכָרִי אֶתָּה: שתיהן במלעיל. וַיִּתֵּר עָז: העי"ן בקמץ גדול ולא בחולם	
מט ו תַּחַד: מלרע הטעם בח"ת. הִרְגוּ אִישׁ: טעם נסוג אחור לה"א הרי"ש בשווא נע. עֲקְרוּ-שׁוֹר: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע	
מט ט מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִיָּת: טעם טפחא בתיבת מִטָּרֶף	
מט י מִיְהוּדָה: מ"ם בחירק מלא, אין לבטא שווא ביו"ד. יִקְהָת: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע	
מט יג יָמִים: יש להדגיש את המ"ם להבדיל מרבים של יום: יום/יָמִים – יָם/יָמִים	
מט יז עֲקָבִי-סוֹס: דגש חזק בקו"ף והשווא תחתיה נע	
מט יט עליית חמישי	
מט כ מַעֲדָנִי-מֶלֶךְ: העמדה קלה במ"ם הראשונה למנוע הבלעת העי"ן החטופה	
מט כג וַיִּמְרָהוּ: היר"ד בשווא נח ורי"ש ראשונה בשווא נע	
מט כד אֲבִיר: הב"ת רפה ללא דגש	

¹ יש משתבשים לקרוא וּמִלֻּדְתָּךְ והפכו את השוא הנח לנע [בקריאת סגול] ואת הנע לנח!
² מעניין, שגם בתנ"ך ברויאר ודותן ובר-אילן שנמנעים מסימון כפול של תלישא ושאר הטעמים המסומנים בראש המילה או בסופה – כאן מסמנים תלישא גם על המ"ם.
³ כלומר התנועה הגדולה של החירק. הובהר כאן כמה פעמים כי הכתיב המופיע במקרא כשהוא חריג מבחינה דקדוקית אינו קובע אם זו תנועה גדולה או קטנה.

מט כה וְעִנְיָן: עי"ן בשוא נח, זי"ן בשוא נע, כ"ף סופית דגושה. יש להיזהר מתופעת 'הדבקין' בקריאת פסוק זה (בדומה לכל קריאה אחרת), דהיינו, לתת רווח בין מילים שאות עלולה להיבלע ביניהן למשל: שמים // מעל וכד'. וְיִבְרַכְךָ: רי"ש בשווא נע וכ"ף סופית דגושה
מט כו

מט כז עליית ששי

יְטָרְךָ: הרי"ש בקמץ רחב⁴. יֹאכֵל עֵד: טעם נסוג אחור ליו"ד

מט ל אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מֶמְרָא: המרכא במילה אֲשֶׁר⁵

מט לג וַיֹּאסֶף: במלעיל

נ ב הֶרְפָּאִים: הפ"ה בשווא נע בניגוד להרגל, ולהזהר מהבלעת האל"ף. לא הֶרֹפִים

נ ז וְכָל זְקֹנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם: טפחא בתיבה וְכָל

נ יד קִבְּרוּ: הקו"ף בקמץ קטן

נ יז אֲנֹא: מלרע, הטעם בנ"ן, יש להעמיד קלות גם את האל"ף

נ כא עליית שביעי

וַיִּנָּחֶם: במלרע⁶

נ כב מפטיר

נ כד וְאֵלֶּהֶם: האל"ף כלל אינה נשמעת. וְהָעֵלָה: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה,

בדומה לו גם בפסוק הבא וְהָעֵלָתֶם

הפסרת ויחי מלכים א ב:

ב ג וְעִדּוֹתָיו: הדלי"ת בשוא נע והוי"ו נקראת בחולם, במבטא "ישראל": Ve'edeVotav

ב ה אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי: טעם קדמא נסוג אחור לעי"ן. וַבִּנְעֻלוֹ: אע"פ שיש געיא (מתג) בוי"ו – הבי"ת בשוא נח

ב ז בְּבִרְחֵי: בי"ת שנייה בקמץ קטן

ב ח קָלְלֵנִי: געיה בקו"ף ושווא נע בלמ"ד. וְאַשְׁבַּע: טעם קדמא בשי"ן והעמדה קלה בבי"ת

ראשון של שמות:

א ג יִשְׁשַׁכָּר: כבר כתבנו בפרשיות ויצא-וישלח לקרוא יִשְׁכָּר והשי"ן השנייה כאילו אינה קיימת

א ז שני מנחת שבת

א י הִבֵּה נִתְחַכְמָה: הנ"ן רפויה⁷

א יב שלישי מנחת שבת

⁴ לו היתה המילה יטרף מוקפת לזו הבאה אחריה, היינו דנים אותו בקמץ חטוף.

⁵ בדפוס ונציה בטעות המרכא במילה פְּנֵי.

⁶ בשונה מזולתו בפרשת כי תישא, שם מילה שונה לחלוטין, וַיִּנָּחֶם. אצלנו בבנין פיעל שם בבנין נפעל.

⁷ בחלק מהדפוסים, הנ"ן דגושה אך אין זה הנוסח המדויק, בכתר ארם צובה אין דגש.

הרב גור אריה צור נר"ו דרשת שְׁנֵי חַיִּים. שְׁנֵי חַיִּים. פשט הכתוב הוא שנות חייו. אך לעומקו של מקרא על דרך הצח, ידרש מלשון שְׁנֵים. שהיו לו עד עתה שני סוגי חיים.

ובפר' ויגש בעומדו לפני פרעה, גם שם אמר הכתוב יְמֵי שְׁנֵי חַיִּי (מז, ט), ונדרש שם לעניין חיים של תורה מול חיים של צרות שנדרף בהם ע"י עשו ולבן ומעשה דינה ורוגזו של יוסף. והוסבר שם מעט וטובים היו 64 שנות לימוד התורה כנגד 66 שנה שהיה נדרף, שהם הרבים והרעים מכלל 130 שנותיו כשעמד לפני פרעה. עי"ש.

אבל עתה שהיה ברוב טובה ושלוה ונחת יש ליתן טעם מדוע נקט הכתוב בלשון שְׁנֵי חַיִּים.

ויש לומר, שעתה נוספו לו עוד י"ז שנים של לימוד בישיבה שהקים יהודה בארץ גשן. שכאן נוספו על ה 64 שנות תורה שלמד עד שהגיע למצרים, עוד 17 שנה כמנין טו"ב, ויחד הם פ"א שנים של תורה לשמה מזוככת ונקייה. לעומת ס"ו שנים של רדיפות וצרות.

ומעתה יאמר: מַעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי הַיּוֹתֵי נִרְדָּף, ורבים וטובים היו יְמֵי לִימוּד הַתּוֹרָה הַק'.

ועוד יש לומר שְׁנֵי חַיִּים חיו בעולם הזה וחיו בעוה"ב. זה לעומת זה. לפום צערא בהאי עלמא קביל אגרא לעלמא דאתי.

ועוד יש לומר שְׁנֵי חַיִּים, שני סוגי חיים, חיו ללא יוסף וחיו עם יוסף. וכמו שאמרו על בנימין כן היתה נפשו קשורה בנפש יוסף, ככתוב וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנַפְשׁוֹ (בראשית מז, 12) וכתרגום שם ונפשיה חביבה ליה כנפשיה.

וְיִקְרְבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹת פִּירֵשׁ רַשִּׁי (על פי מדרש רבה, צו), כל מי שנאמר בו קְרִיבָה לְמוֹת, לא הגיע לימי אבותיו. ויש לשאול, מדוע לא נאמר גם ביוסף קְרִיבָה לְמוֹת, והרי יוסף חי 110 שנים ולא הגיע לשנותיו של יעקב. ועל דרך הצח יש לומר, היכא דיש קבורה נקט הכתוב ויקרבו, לשון ויקברו. אבל ביוסף לא היתה קבורה אלא [סוף הפרשה] וַיֵּשֶׁם בְּאֶרְזֵן בְּמִצְרַיִם, וכתרגום יהונתן שם: וַיֵּשֶׁם בְּאֶרְזֵן - וַיְשׁוּן יְתִיָּה בְּגִלּוֹסְקִמָּא, בְּמִצְרַיִם - וַשְׁקַעִין יְתִיָּה בְּגוֹ נִילוֹס דְּמִצְרַיִם: ופירש בעל הטורים כדי שיהא מצוי להם בצאתם משם. לכן לא נאמר ביוסף ויקרבו.

וַיִּשְׁאַתְּנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתָּנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ ויש לשאול, לכאורה אין זה ביד יוסף אלא ברשות פרעה, וכיצד יבטיחו על הדבר, ועוד בשבועה. ולעומקו של מקרא יש לומר, שיעקב סיפר ליוסף את שדבר עמו ה' בבאר שבע, לפני ירידתו מצרימה: אֲנִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרָיִמָּה וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלָּה (ויגש, מז, ד'). ומעתה אין לפקפק בדבר, אחרי שה' הבטיחו במידת אֲנִי ולכן יכול היה יוסף להשבע לו על הדבר.

ויש לדייק זאת מכך שאמר יוסף אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ. אֲנִי בטעם של טיפחא. והוא טעם מפסיק, והכוונה למידת האנכי של הקב"ה שהבטיחו על הדבר וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלָּה. וגם כאן תיבת אנכי בטיפחא, לומר שהבטיחו במידת אֲנִי. ועוד יש לומר, בשימת לב, ששמו של יוסף סמוך להבטחת ה': וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלָּה וַיֹּסֶף יְשִׁית יְדוֹ עַל-עֵינָיו ומכאן למד יוסף שיכול להישבע על הדבר הזה. שנאמר וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַם-עִלָּה וַיֹּסֶף. ועל דרך הצח, כביכול פונה יוסף להקב"ה למידת הָאֲנִי שבה דבר הקב"ה עם יעקב אביו בחלום הלילה, ואומר: אֲנִי! אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ!

חכמתו של יעקב ותבונתו של יוסף – עיון בבקשת יעקב להיקבר במערת

המכפלה ע"ד **משה וילינגר** עובד בפרקליטות המדינה, בעל תואר ראשון ושני במשפטים באוניברסיטת בר-אילן. המאמר מוקדש לע"נ ר' יוסף רפאל חיים בן שמואל ומרים גיטל למשפחת איצקוביץ ור' יוסף בן ר' חיים ויענטע למשפחת הרטמן.

בקשת יעקב להיקבר בארץ ישראל, במערת המכפלה, מופיעה בפרשתנו שלוש פעמים. פעמיים מפיו של יעקב ופעם אחת מפיו של יוסף. קריאה מדוקדקת של כל אחת מהבקשות מלמדת על פער בולט וניכר לעין בין הבקשות, שניתן להסבר ע"י בחינת הצדדים לשיחה. עיון בדיאלוג השונה מלמד על תבונתו של יעקב כשהוא פונה בערוב ימיו בבקשה להיקבר במערת המכפלה, ועל חוכמתו של יוסף בפנייתו לבית פרעה לקיים את השבועה שנשבע לאביו.

בקשת יעקב הראשונה מופנית ליוסף, וזו לשונה:

וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מְצֹאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת רִגְלִי וְעֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֶמֶת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם. וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאָתָנִי מִמִּצְרָיִם וְקִבְרָתָנִי בְּקִבְרָתָם. וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדִבְרְךָ. וַיֹּאמֶר הַשְׁבְּעָה לִּי, וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתָּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה (בר' מז:כט-לא).

יעקב בוחר בתחילה לפנות לבנו יוסף בבקשתו להיקבר במערת המכפלה, ובפיו תחנונים: "אם נא מְצֹאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ" ו-"עֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֶמֶת". יחד עם זאת, בקשת יעקב אינה מותירה מקום לספק; הוא נחוש בדעתו, ומבקש שיוסף יתחייב בפניו בשבועה, תוך נקיטה במעשה סמלי של אחיזה בירכו.⁸ יעקב פונה באופן ברור ליוסף, בעל המעמד והשררה, ואינו פונה לאחי יוסף שאינם בעלי מעמד במצרים. מעמדו של יוסף בבית פרעה, וכפועל יוצא יכולתו להוציא לפועל את בקשת יעקב, מסבירה את בחירתו לפנות ליוסף תחילה.⁹

יעקב ראה לנכון להביא בפני יוסף שני טעמים לבקשתו. הראשון והמרכזי – רצונו שלא להיקבר במצרים.¹⁰ הוא הדגיש זאת פעמיים: "אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרָיִם", ובהמשך "וְנִשְׁאָתָנִי מִמִּצְרָיִם". ההסבר הנוסף שהציג יעקב הוא רצונו להיקבר עם אבותיו. הוא אינו מפרט שברצונו להיקבר במערת המכפלה (ועל כך נרחיב בהמשך), אולם כוונתו ברורה.

בהמשך פנה יעקב בבקשתו לאחי יוסף, וההבדל בין הבקשות ניכר ובולט:

וַיֵּצֵא אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי נֹאסֵף אֶל עַמִּי קָבְרוּ אֹתִי אֶל אֲבֹתִי אֶל הַמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדָה עֶפְרוֹן הַחֲתִי. בַּמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדָה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִמְרָא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת הַשְּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחֲתִי לְאַחֲזַת קָבֶר. שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְרוּ אֶת יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קִבְרָתִי אֶת לָאָה. מִקְנֶה הַשְּׂדֶה וְהַמַּעְרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חֵת. וְכֵן יַעֲקֹב לְצֹת אֶת בָּנָיו וַיֹּאסֵף רִגְלָיו אֶל הַמָּטָה וַיָּגֹעַ וַיֹּאסֵף אֶל עַמּוּ (מט:כט-לג).

בדבריו אל יוסף דרש יעקב שיוסף יישבע לו, אך כאשר פנה לאחי יוסף, הוא פנה אליהם בציווי בלבד ללא דרישת שבועה. בהקשר זה מעניין לשים לב, שיעקב פנה לבניו רק לאחר שסיים לברכם, בניגוד לפנייתו ליוסף שנעשתה לפני שבירך את ילדיו.¹¹

ההבדל בין הצורה שבה פנה יעקב ליוסף לבין הצורה שבה פנה אל האחים בולט במיוחד כאשר בוחנים את הנימוק לבקשה שמטעים יעקב. בעוד שבפני יוסף הדגיש יעקב את רצונו שלא להיקבר במצרים דווקא, ואת רצונו להיקבר עם אבותיו, בפנייתו לבניו האחרים ההסבר הראשון והמרכזי נעדר. כמו כן, כאשר הטעים יעקב את רצונו להיקבר עם אבותיו, הוא פירט בפרטי פרטים את מקום הקבורה במערת המכפלה, והוסיף שבדומה לקבורת אברהם לצד שרה וקבורת יצחק לצד רבקה, ברצונו להיקבר לצד לאה. נדמה שברור מדוע בחר יעקב שלא לפרט בפני יוסף את רצונו להיקבר לצד לאה, והסתפק באמירה שברצונו לשכב עם אבותיו. אופן ניסוח הבקשה בפני יוסף מלמד, שהעובדה שרחל לא נקברה במערת המכפלה נמצאת בתודעתו של יעקב, ומסיבה זו אף הרגיש צורך להתנצל לפני יוסף ולהסביר לו שניסיבות הזמן והמקום הם שגרמו לקבורת אימו בדרך בית לחם (בר' מח:ז).¹² עובדה זו יש בה כדי להסביר את ניסוח פנייתו אל יוסף בלשון תחנונים ואת בקשתו "לְחֶסֶד וְאֶמֶת". נוסף, כי בדברי יעקב לבניו ניכרת העובדה שיש כנראה תמימות דעים ואינטרסים זהים בין רצונו של יעקב להיקבר לצד לאה אשתו ובין רצונו של אחי יוסף שאביהם ייקבר דווקא לצד לאה אימם.¹³ אולי מסיבה זו יעקב אינו מבקש שהאחים יישבעו לו לקיום בקשתו.¹⁴

⁸ על פעולות סמליות המתלוות לשבועה ראו **אנציקלופדיה מקראית** ערך "שבועה" חלק ז' בעמ' 486. נעיר בהקשר זה, כי בניגוד לעבד אברהם, שהתורה מפרטת שהניח את ידו תחת ירך אברהם (בר' כ:ד:ט), אצל יוסף מתואר שהוא נשבע מבלי לשים את ידו תחת ירך אביו. וראו את פירוש הנצי"ב על אתר.

⁹ **בראשית רבה** (וילנא) פרשת ויחי פרק ה.

¹⁰ באשר לסיבת בקשתו של יעקב שלא להיקבר במצרים ראו **רש"י** על אתר, ובאשר לרצונו להיקבר בארץ ישראל ראו **ד"ר אלכסנדר קליין** "וקברתני בקבורתם" **דף שבועי** לפרשת ויחי תשס"ו (מס' 635).

¹¹ על המבנה הספרותי של הפסוקים ומשמעות הקשר בין בקשתו של יעקב להיקבר בארץ ובין ברכת בניו ראו: **ד"ר מרדכי סבתו**, "הקבורה והברכה" **דף שבועי** לפרשת ויחי תשס"ט (מס' 791).

¹² פירוש **הריב"א** על בר' פרק מ"ח.

¹³ מרבית ילדיו של יעקב נולדו מלאה (ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון ודינה) ושפחתה זלפה (גד ואשר) למול רחל (יוסף ובנימין) ושפחתה בלהה (דן ונפתלי).

¹⁴ ניתן גם להציע שיעקב בוחר שלא להשביע את בניו, מאחר שהם נעדרו כוח למלא אחר הבקשה, והוא בוחר להשביע דווקא את יוסף, בעל הסמכות והיכולת למלא את בקשתו.

מט יג הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו זבולון לחוף ימים ישפן והוא לחוף אגית וירכתו על-צידו: קשה למה חיברו את יוהא לחוף אגיות עם יורכתו על צידו, [ולמה לא הטעימו: זבולון לחוף ימים ישפן והוא לחוף אגית וירכתו על-צידו:].

ולפי מה שביאר התרגום שיוהא לחוף אגיות הכוונה יוהא יכבש מחוזין בספינין, מובן מאוד מה שזה מחובר, כיון שע"י הכיבוש באניות – יגיע גבולו עד צידון. ואולי יש ליישב את פיסוק הטעמים גם לפירש"י. שכוונת הכתוב שגבולו שהוא לחוף אגיות, כלומר גבולו שבצד חוף האניות, דהיינו גבולו הצפוני מערבי יגיע עד צידון. ולכאורה היה אפשר לומר שגם בצד צפון מזרח היה גבול זבולון כנגד צידון, אבל הדגש העיקרי הוא על צד צפון מערב, שהוא החשוב, (שהרי בחוף שעד צידון יש את החלזון של התכלת). והנה 'צידון' היתה בנחלת 'אשר', כמפורש בשופטים (א לא) ש'אשר' היה צריך להוריש את צידון. וגבולות נחלתם שכתובים ביהושע (יט י-טז) היו באמצע רוחב ארץ ישראל, בגליל המערבי, ולא על הים¹⁵.

ולכאורה לפי התרגום י"ל שלמרות שנחלת זבולון היתה באמצע הארץ, ולא היו סמוכים לצידון – הם באו בספינות וכבשו את צידון [או את סביבותיה]. וכעין זה י"ל לפירש"י, שכבשו את צידון [או את סביבותיה] למרות שזה לא היה סמוך לנחלתם, ולכן אמר הכתוב שדוקא ילחוף אגיות – שם יורכתו על צידון, לומר שבצד מערב שהוא חוף האניות, היה לו חלק יעל צידון.

ועו"ל דהנה הגר"א כתב: שגבול זבולון מפסיק באמצע גבול אשר, והולך על צידון רבה, ושם מתפשט לרוחב, כתבנית ירך, וזהו שאמר יורכתו על צידון. וכבר כ"כ בכפתור ופרח פרק י"א שנחלת זבולון עוברת בתוך נחלת אשר. ולכאורה יש לפרש כן גם בפירש"י, שכוונת הכתוב שהיתה רצועה יוצאת מנחלת זבולון לצד מערב, והיא הגיעה יעל צידון.

אבל לפי מה שאמרו בירושלמי סוכה פ"ה ה"א שייונה בן אמיתי היתה אמו משבת אשר ואביו משבת זבולון, וזהו יורכתו על צידון, שירד שיצא ממנה [יונה בן אמיתי שהיה משבת זבולון], מצידון היה. לכאורה יוצא שיוהא לחוף אגיות מוסב על זבולון עצמו, וא"כ לכאורה לא היה ראוי לחבר את יוהא לחוף אגיות עם יורכתו על צידון. אך בלא"ה נראה שדברי הירושלמי הם רק בדרך דרש. **א"ה. פשיטא! כמו יצא ירך יעקב** (שמות א, ה) **ירך לשון נקיה, כך גם וירכתו על דרך הדרש.**

כל הידיעות שהובאו מפסוק זה, [הפסוקים, והירושלמי, הכפתור ופרח, והגר"א, והמציאות של השטח], הכל נלקט מתוך ספר יערכה של ארץ ישראל, של הג"ר יהודה לנדי שליט"א (פרק כ"א – נחלת זבולון).¹⁶

¹⁵ ואף שכתוב שם בפסוק יא יַעֲלֶה גְבוּלִם לְיָמָה, בפשטות הכוונה לצד 'מערבי', וכמו שיקדמיה הכתוב שם הכוונה לצד מזרח. אמנם ע"י במצודות פירש שהים היה גבול המערבי, ופירש שהיה גבולם עד סוף צפון ארץ ישראל. והוא תמוה, שהרי גבול זבולון הגיע עד צידון כמבואר כאן, ואילו צידון היא מנחלת אשר.

¹⁶ א"ה. עניין גבולות א"י הוא מסובך ויש בו הרבה מבוכה. צידון שבלבנון רחוקה למדיי ממה שכבשו עולי מצרים, ופרשנות מקרא זה וגם וְשָׁפְנִי טְמוּנֵי חוֹל (דברים לג, יט) בפרשת וזאת הברכה, איך מתיישב עם נחלת יהושע – יש לדון בו מצד הפשט והדרש. גם נושא הגבול הדרומי של א"י, נתון לחילוקי דעות מרובים. לכאורה הגבול הדרומי מזרחי של א"י הוא מְקֻצָּה יַם הַמֶּלַח קִדְמָה (במדבר לה, ג). היינו מדרום המלח יש למתוח קו לכיוון נחל מצרים מקובל שזה אל-עריש. גם אם הקו מתעגל הרי אינו יכול להתרחק יותר מדיי מים המלח לכיוון דרום. יש שחששו מדברי הרמב"ם הלכות קידוש החודש פרק יח הלכה טז וכל אלו הדברים בשחיזו חמדינות שבמערב ושבמזרח מכוונות, כגון שחיזו נוטות לצפון העולם **משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות**, אבל אם חזו נוטות לצפון יתר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן שחזרי אינן מכוונות כנגד ארץ ישראל. שכוונת הרמב"ם לחשוש לדין ארץ ישראל על המעלה השלושים מקו-המשווה. אולי נרחיק לכת שכוונתו לתחילת המעלה השלושים, כלומר סוף המעלה העשרים ותשע! כל אלה דברי הבל ממש! הרמב"ם מציין בהמשך שזה לא נוגע הלכה למעשה, לכן ציין 'בערך' איפה א"י מצפון לקו המשווה. וכמדומה מספרים שאחרי הרמב"ם יש טעיות גדולות על מקומות שצינו במעלות. יש עוד טענה בדויה שאולי ים המלח נטה כמה קילומטרים דרומה, זה מופרך בין היתר, כי אז כל עמק הירדן לרבות ים כינרת היו מוצפים מים מלוחים!

מט טו וַיֵּרָא מִנְחָה בִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ בִּי נִעְמָה וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסִבְלָה וַיְהִי לְמַס עֶבֶד... הָרֵב דּוֹב קוֹק מַעִיר
טְבֵרִיָּה נִרְ'וֹ שְׁפָתַי כוֹהֵן וַיְחִי פֶּב בִּיאֹר בְּדֶרֶךְ רִמְזוֹ אֵיךְ שִׁינֵךְ לְזִכּוֹת לְקִנְיָנִי תוֹרָה ע"י עֵמֶל דּוּקָא
/ וּבִיאֹר דְּבָרֵי הַתְנָא רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהִיטִי ע"ה הִיטִי אֹמֵר אֲנִי שְׂכָנוֹ כַּחמֹר.

וַיֵּשׁ לְבָאֵר בְּדֶרֶךְ הַרְמֹזוֹ סִיפָא זֶה שֶׁל הַפְּסוֹק דִּהְנָה אֵיתָא בְּמַגִּילָה וַבִּן מ"ס וְסִמ"ךְ שְׁבִלּוּחוֹת בְּנֵס
הָיוּ עוֹמְדִין. "דֵּהִינּוּ כָּל הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת שְׁבַע־שֶׁרֶת הַדְּבָרוֹת כְּבִיכּוֹל עוֹמְדוֹת עַפ"י דֶּרֶךְ הַטֵּבֵעַ
וּמ"ס וְסִמ"ךְ שֶׁאֵין לָהֶם אַחִיזָה מִסְבִּיבִם עוֹמְדִים לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ הַטֵּבֵעַ, וְזֶהוּ מֵה שְׁמֵרוֹמֹזוֹ כֹּאֵן
בְּפִסְקוֹ, שִׁישְׁנֵם הַלּוֹמְדִים תּוֹרָה בְּדֶרֶךְ הַטֵּבֵעַ, כְּמוֹ שֶׁאֵר חֲכָמוֹת, הָרִי שְׁגָם זֹכִים לְהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה
עַפ"י דֶּרֶךְ הַטֵּבֵעַ, מִשָּׂא"כ אֹתָם הַמוֹסְרִים נִפְשָׁם לְלִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּבַחֵי "וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסִבְלָה" עוֹל
תּוֹרָה, הָרִי זֹכִים לְמ"ס עוֹבֵד נוֹטְרִיקוֹן שֶׁל מ"ס וְסִמ"ךְ, שְׁזֹכִים לְהַשְׁגַּת הַתּוֹרָה לְמַעַלָּה מִדֶּרֶךְ
הַטֵּבֵעַ.

וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף, מֵה שְׁמַצִּינוּ בְּתִנָּא רַבִּי עֲקִיבָא (פִּסְקוֹס מ"ט ע"ב) "תְּנִיָּא אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא,
כְּשֶׁהִיטִי עִם הָאָרֶץ, אִמְרָתִי מִי יֵתֵן לִי תַלְמִיד חֹכֵם וְאֲנִי שְׂכָנוֹ כַּחמֹר, אִמְרוּ לוֹ תַלְמִידִי, רַבִּי
אִמְרוּ כְּכֹלָב! אִמֵּר לָהֶן זֶה נוֹשֵׁךְ וְשׁוֹבֵר עֵצִים, וְזֶה נוֹשֵׁךְ וְאִינוּ שׁוֹבֵר עֵצִים, ע"כ.

וְזֶהוּ בִּיאֹרוֹ, שְׁכִשְׁהִיָּה עִם הָאָרֶץ עֵיקָר שְׁנֵאוֹתוֹ הִיתָה מוֹפְנִית לֹא לְאוֹתָם הַלּוֹמְדִים תּוֹרָה כְּאוֹתָם
'פְּרוֹפֶסוֹרִים לְתַלְמוּד' בְּאוֹנִיבְרִסִּיטָה, אֲלֹא לְעַמְלֵי תּוֹרָה הַעֲמִלִּים עַל תַּלְמוּדֵם יוֹמָם וּלְלֵילָה,
כְּאוֹתוֹ "יִשְׁשַׁכֵּר חֲמֹר גֶּרֶם," אֲשֶׁר "וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסִבְלָה עוֹל תּוֹרָה," וְאֵת אוֹתוֹ 'גֶּרֶם' דּוּקָא רִצָּה
לִישׁוֹךְ וּלְשַׁבֵּר.

תָּן לְחֶכֶם וַיִּחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אֵם אֶתָּה מִתְעַנִּין

בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה

(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמִּשְׁנָה, הַתַּלְמוּד וְכו')

אֶתָּה מוֹזְמֵן לְהַרְשֵׁם (בְּחֵן)

לְקַבֵּל דּוּאָל בְּעוֹשָׂאִים לְשׁוֹנִים

בְּרִיתוֹת: info@maanelashon.org

☺ בּוֹא לְהַחֲכִים אֶת עֵצְמְךָ וְאֶת שְׂאֵר הַמַּכְתֵּבִים ☺